

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ
ARQUEOLÒGICA PREVENTIVA EFECTUADA AL
CARRER JOAQUIN COSTA, 28-40, BARCELONA.

Data de la intervenció: 8 al 19 d'Octubre de 2007

Codi MUHBA: 119/07

Direcció: Cristina Sayos

Barcelona, Desembre de 2009

ÍNDEX

1. MOTIVACIONS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
2. METODOLOGIA
3. FITXA TÈCNICA
4. SITUACIÓ GEOGRÀFICA I HISTÒRICA
5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS
6. TREBALL REALITZAT
7. CONCLUSIÓ
8. BIBLIOGRAFIA
9. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

ANNEX

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

1. MOTIVACIONS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

La intervenció arqueològica preventiva de la qual tracta la present memòria, s'ha dut a terme arran de la necessitat per part de l'empresa FECSA-ENDESA de realitzar una canalització en rasa per a la seva xarxa de subministrament de baixa tensió al carrer Joaquin Costa núm. 28-40.

L'obra respon al número de llicència FECZE0248268 i ha estat realitzada per l'empresa REDES BCN UTE.

Donat que aquest indret s'inclou en una zona d'interès arqueològic, es va creure oportuna la necessitat d'intervenir-hi arqueològicament, realitzant-se un Projecte (codi MUHBA: 119/07) coordinat pel Museu d'Història de Barcelona i encarregant-se de l'execució arqueològica a l'empresa ATICS, S.L.

La direcció tècnica ha estat assumida per l'arqueòloga Cristina Sayos Trapote, i ha comptat amb la supervisió del Servei d'Arqueologia.

El treball arqueològic en qüestió ha estat realitzat del 8 al 19 d'Octubre de 2007.

2. METODOLOGIA

La metodologia emprada, sistemàtica i adequada s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C. Harris (Harris, 1991).

El mètode de registre estratigràfic s'ha fonamentat en l'ús d'un registre codificat (Unitats Estratigràfiques) de tradició anglosaxona, realitzant-se plantes parcials acotades en tots els nivells físics extrets i la documentació fotogràfica pertinent.

Paral·lelament a aquesta tasca s'ha configurat la documentació planimètrica general (escala 1:20), topogràfica i fotogràfica del jaciment.

En el cas de trobar-se material arqueològic es codificaria segons els següents criteris, 119/07(Codi MHCB– núm. d' UE (Unitat Estratigràfica) – núm. inventari (Número de diferenciació de les peces més significatives).

3. FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Carrer Joaquin Costa, 28-40
UBICACIÓ	Districte de Ciutat Vella, Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 430340 m Y: 4581754 m Z: 14,4 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	8 d'octubre al 19 d' Octubre de 2007
PROMOTOR	FECSA-ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Cristina Sayos Trapote, arqueòloga directora

4. SITUACIÓ GEOGRÀFICA I HISTÒRICA

Com ja hem dit a l'apartat anterior, la intervenció arqueològica s'ha realitzat al carrer Joaquin Costa números 28-40 , al districte de Ciutat Vella de Barcelona.

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besós. La seva funció capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besós-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalana-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suara anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un SALT o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

Fins la segona meitat del s. XIX la població barcelonina es va concentrar al nomenat *Casc Antic*, zona amb gran tradició històrica on l'assentament de l'home es remunta fins a la mateixa prehistòria, amb un neolític cardial que es va assentar a la zona de Sant Pau del Camp; la ciutat romana es troba en el centre del casc antic i de l'època medieval i moderna molts edificis encara resten en peu.

Barcelona, va sorgir de l'expansió medieval com una ciutat que havia arribat als seus límits espacials i que es disposava a ordenar el seu teixit urbà i social.

Les muralles del s. XIII havien resguardat les *viles noves* creades fora del recinte romà i a partir del s. XV Barcelona va protegir amb un tercer tram de muralla els camps de cultiu del raval.

A l'interior del nou perfil urbà, quan la cort s'havia allunyat de les seves portes i el Mediterrani es feia petit davant el comerç atlàntic, la Barcelona consolidada va erigir la ciutat gòtica al voltant de l'estructurat centre geomètric i polític de la Plaça Sant Jaume, mentre apareixia amb força la ciutat artesanal als voltants de Santa Maria del Mar que convertiria a la Barcelona de l'època en una ciutat de mercaders, navegants, comerciants i professionals. Es tractava doncs d'una ciutat participativa, corporativa i selectiva. Era la Barcelona dels gremis.

Actualment el barri del Raval de Barcelona es troba delimitat perfectament, en tots els seus costats, per tots aquells carrers i avingudes que segueixen el traçat de l'antiga línia de muralles. Així trobem un límit al nord que conformarien les Rambles, on es situaria el cinturó de muralles bastit durant el s.XIII i que encara no englobava el barri; el límit al costat oest el situaríem al carrer de Pelai, que també coincideix amb el cinturó de muralles que ja va protegir el barri a partir del s.XIV, les quals seguirien per l'actual avinguda del Paral·lel fins arribar a les Drassanes, que marcarien el límit oriental del barri.

Pel fet d'haver estat tradicionalment una zona allunyada dels centres institucionals i administratius de la ciutat (de fet, el manteniment de la línia emmurallada de la Rambla, bé a indicar que era considerat com un sector secundari dins de Barcelona), així com dels centres comercials i de negocis, l'entramat urbà definitiu de la zona no es va acabar de conformar fins ben entrat el s.XIX. Ja en època romana, el que coneixem com el Raval, quedava

situat fora de les muralles; si bé entre els segles IX i XII, a gran part del territori que circumdava l'antiga ciutat romana van anar sorgint nous nuclis de població, les *viles noves*, al voltant de centres d'orde econòmic o religiós, normalment esglésies de les quals prenen nomenclatura, el Raval es va mantenir fins ben entrat el s.XVII com a una zona destinada a l'horta i la ramaderia.

El desenvolupament ràpid d'aquestes *viles noves* va provocar que quedés obsolet l'antic perímetre de muralla de la ciutat romana, construint-se un nou cinturó emmurallat al llarg del s.XIII que tancava la ciutat per les Rambles i que, per tant, no va incloure els terrenys del Raval, que hauria d'esperar fins la construcció del tercer cinturó (el qual estarà format per l'àrea entre la Rambla i les rondes Universitat, Sant Antoni i Sant Pau i el carrer Paral·lel, protegint d'una banda edificis importants com el convent de Valldonzella, el monestir de Sant Pau del Camp i el conjunt de les Drassanes, i per l'altre les hortes i espais pel bestiar), ja durant la segona meitat del s.XIV, per quedar inclòs definitivament a l'entramat de la ciutat. Tot i així, la ja esmentada llunyania dels centres institucionals i econòmics del municipi, van provocar que fins ben entrat el s.XVIII, el barri es presentés com un territori d'hortes i petites explotacions agrícoles vinculades a famílies nobles o a institucions religioses que les arrendaven als camperols de la zona. L'entramat urbà es centrava al voltant de tres eixos conformats pel carrer de Sant Pau, el carrer dels Tallers i el carrer de l'Hospital que comunicaven amb les portes de la muralla. Igualment, és notable l'existència de moltes institucions conventuals (el convent dels Àngels, el de Bonsuccés o el d'Elisabets), sobretot a partir del s.XVI, així com d'institucions de caire docent o assistencial (com ara l'Hospital de la Santa Creu, ja existent al s.XIV, o la Casa de la Misericòrdia). Però a partir del s.XVIII, el creixement demogràfic i econòmic i l'arribada de l'activitat industrial que ja no tenien cabuda dins els antics barris gremials de Barcelona, sobretot al de Sant Pere, provoca una profunda transformació al territori que aquí ens ocupa; el Raval serà una zona amb amplis terrenys edificables, la qual cosa suposa la formació de la xarxa urbana en part encara visible avui en dia, i que quedarà clarament definida durant el s.XIX. D'ençà aleshores, el raval es converteix en un barri d'activitat industrial i de residències populars, esperit aquest darrer que ha conservat fins els nostres dies.

5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

Són molt nombrosos les intervencions arqueològiques realitzades a l'entorn de la que ens ocupa, ja que en els darrers anys el barri del Raval ha estat objecte d'una important remodelació urbanística, que ha comportat nombroses actuacions que afectaven el subsòl, la majoria de les quals han comportat una intervenció arqueològica. Les més properes al carrer Joaquin Costa són les següents:

Al 1998, Carme Subiranas (SUBIRANAS, 1998) a la Plaça de Vicenç Martorell va documentar diferents estructures muràries indeterminades, molt possiblement vinculades a l'antiga casa de Misericòrdia o al convent de Bonsuccés; també documentà l'existència de diverses galeries que es van interpretar com a possibles refugis antiaeris excavats durant la Guerra Civil Espanyola (1936-1939).

Al 2002, Mireia Blesa (BLESA, 2002) va realitzar diferents cales a la mateixa plaça de Vicenç Martorell i al carrer de Ramalleres i es va poder documentar una estructura ja descrita per Subiranas en l'excavació anterior.

Al 2003, Xavier Maese (MAESE, 2003) entre els núms. 2-4 i la Plaça de Bonsuccés deixa a la llum diferents restes habitacionals datades amb anterioritat a la construcció del convent de Bonsuccés (1626).

En el mateix any 2003 es realitza una excavació en extensió del solar pertanyent al núm. 11 del carrer Elisabets i va permetre documentar diferents estructures amb una cronologia que va des del segle XVI al XIX, relacionades amb antics habitatges i amb l'antic convent d'Elisabets, així com diferents pous medievals (FORES, 2003).

Al 2005, Laura Arias realitza una intervenció arqueològica al carrer Joaquin Costa, 34-40, Ferlandina, 12 (ARIAS, 2005). No es trobaren evidències arqueològiques. L'excavació va ser negativa a causa de les dimensions (55 cm per 40 cm) i la profunditat (65 cm) de la rasa.

Al 2006, Montserrat Ríó (RÍO, 2006) realitzà una intervenció arqueològica als carrers Valldonzella, 21-29 i Joaquin Costa, 56. Malgrat que la intervenció va donar resultats positius, no es va poder detectar cap estrat arqueològic així com cap evidència de material arqueològic que ajudés a interpretar les restes amb fiabilitat.

6. TREBALL REALITZAT

El dia 8 d'octubre de 2007 l'empresa Fecsa-Endesa mitjançant la subcontracta REDES BCN UTE comença a realitzar una canalització per a la seva xarxa de subministrament de baixa tensió a la vorera del carrer Joaquin Costa, 28-40, de Barcelona.

Segons el projecte d'obra presentat al Museu d'Història de Barcelona, es preveia l'obertura d'una rasa de 68 metres de longitud en vorera i 6 metres en calçada, per 60 cm d'amplada i 60 cm de fondària.

Aquesta rasa s'ha denominat amb el núm. 100, mentre que les diferents UE documentades s'han anat numerant a partir del núm. 101, correlativament.

D'aquesta manera es va procedir a l'obertura del subsòl, amb martell compressor, inicialment, i amb pic posteriorment. El primer nivell documentat (UE. 101) ha estat el paviment modern del carrer, format per llambordes de 40x40x6 cm., a més de la seva preparació de formigó (UE 102), la potència de la qual oscil·lava uns 10 cm. Per sota d'aquest paviment es va documentar un nou estrat (UE 103), format per sauló barrejat amb material constructiu, com a sediment utilitzat per al farciment de les rases realitzades per a la instal·lació de serveis; tot aquest sediment es va anar traient de forma manual, amb pic i pala, fins arribar a la fondària necessària, que en cap cas fou superior als 60 cm.

Un cop oberta la rasa, es va procedir a col·locar els cables de la línia subterrània, i es va tornar a tancar la rasa.

Així doncs, sense cap incidència a destacar, es van donar per acabats els treballs a que fa referència la present memòria, el 19 d'octubre de 2007.

7. CONCLUSIÓ

El resultat de la intervenció al carrer Joaquin Costa, 28-40, amb el codi MUHBA 119/07, constata la inexistència de restes arqueològiques a la zona afectada, i per tant podem parlar de resultats negatius.

L'estratigrafia que s'ha pogut documentar ha consistit en una seqüència contemporània formada per una capa de llambordes de 6 cm que formen el paviment del carrer i que cobreix a una capa de preparació de formigó de 10 cm. Per sota d'aquesta capa de formigó ha aparegut sauló barrejat amb argiles i material constructiu, que cobria serveis moderns (tubs d'aigua, gas, electricitat).

Afirmem que no s'ha observat l'existència de cap estructura o resta arqueològica de cap mena, i tampoc s'ha trobat cap tipus de material arqueològic.

L'escassa profunditat de les rases realitzades (amb un màxim de 60 cm), ha impedit documentar les cotes inferiors, per la qual cosa no es pot descartar que hi hagi restes arqueològiques per sota d'aquestes.

8. BIBLIOGRAFIA

- **AAVV.:** *QUARHIS 2*. Museu d'Història de Barcelona. Barcelona 2006.
- **ARIAS DEL REAL, L.:** *Memòria de la intervenció arqueològica efectuada al carrer Joaquin Costa, 34-40, Ferlandina, 12*. Barcelona 2005.
- **BLESA I CAPELLA, M.:** *Memòria d'intervenció del control arqueològic al carrer de Ramalleres, 17*. Barcelona 2002.
- **CIRICI, A:** *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide. Barcelona 1976.
- **DDAA:** *Els Barris de Barcelona*. Volum 1. Ciutat Vella i l'Eixample. Enciclopèdia Catalana. Barcelona 1999.
- **FORES, C.:** *Memòria d'intervenció arqueològica al carrer d'Elisabets, 11, Ciutat Vella*. Barcelona 2003.
- **HARRIS, C.:** *Principios de estratigrafia: manual de excavación arqueológica*. Editorial Crítica. Barcelona 1991.
- **MAESE FIDALGO, X.:** *Memòria d'intervenció del control arqueològic al carrer d'Elisabets, 2-4 / Doctor Dou, 19*. Barcelona 2003.
- **RÍO CARRA, M.:** *Memòria de la intervenció arqueològica efectuada als carrers de Valldonzella 21-19, Joaquin Costa, 56*. Barcelona 2006.
- **SUBIRANAS I FÀBREGAS, C.:** *Memòria d'intervenció arqueològica a la Plaça Ramalleres, Barri del Raval, Ciutat Vella*. Barcelona 1998.

9. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 101
JACIMENT: C/ Joaquin Costa, 28-40	Codi MUHBA: 119/07	Cronologia: S.XX	
DEFINICIÓ :	Paviment actual del carrer.		
DESCRIPCIÓ :	Llambordes de 40x40x6 cm. Cota inicial: 14,40 m.s.n.m.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	102, 103	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 102	
JACIMENT: C/ Joaquin Costa, 28-40	Codi MUHBA: 119/07	Cronologia: S.XX		
DEFINICIÓ :	Preparació del paviment actual del carrer.			
DESCRIPCIÓ :	Preparació del formigó. Cota inicial: 14,34 m.s.n.m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 103		
JACIMENT: C/ Joaquin Costa, 28-40		Codi MUHBA: 119/07	Cronologia: S.XX		
DEFINICIÓ :	Estrat				
DESCRIPCIÓ :	Estrat format per sauló estèril (argiles i material constructiu). Cota inicial: 14,24 m.s.n.m.				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	101, 102	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

ANNEX

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Fotografia 1: Vista longitudinal de la rasa

Fotografia 2: Detall de la secció d'un dels perfils de la rasa

Fotografia 3: Vista general del carrer Joaquin Costa

Fotografia 4: Rasa oberta amb tubs moderns

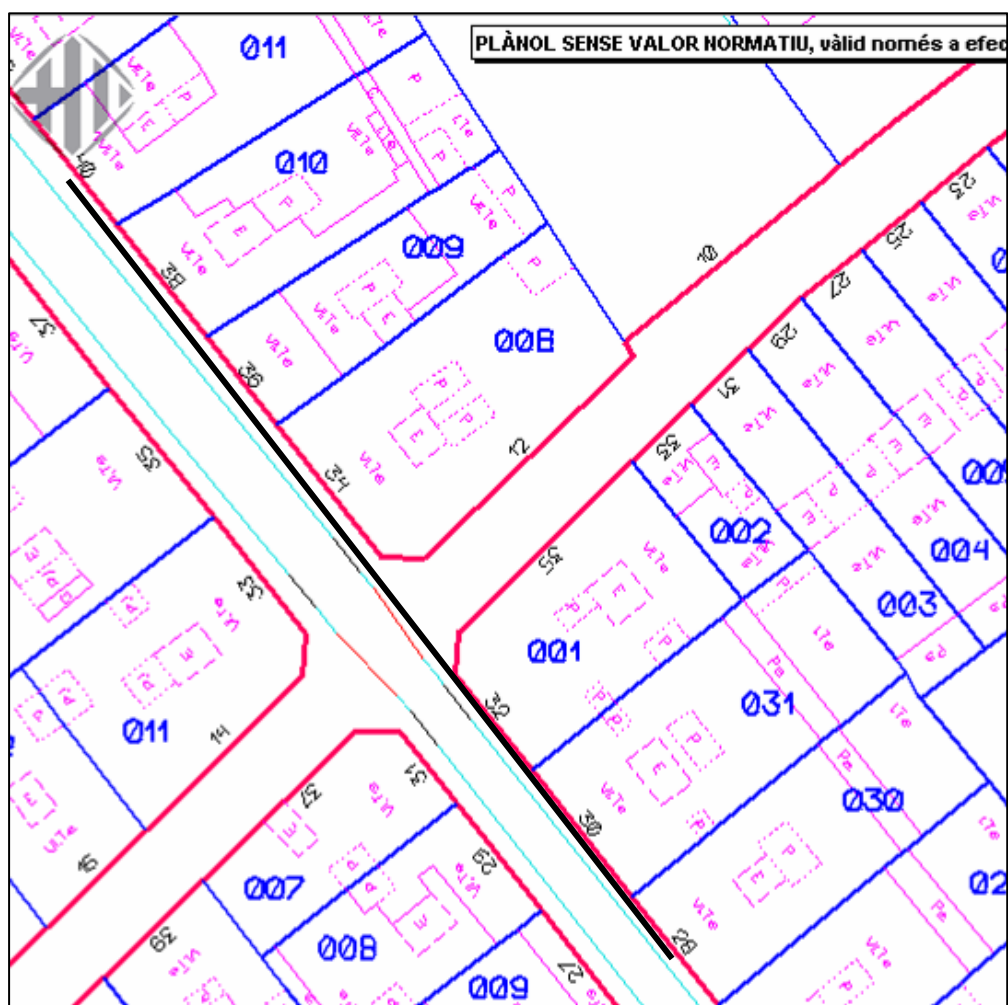

Fotografia 5: Inici de la rasa del carrer Ferlandina en el tram de connexió amb la rasa del carrer Joaquin Costa.

Fotografia 6: Vista longitudinal d'un altre tram de la rasa

DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

- Situació de la rasa al carrer Joaquin Costa 28-40 de Barcelona.